

Bosna i Hercegovina u velikodržavnim projektima Srbije

(Povodom 25. novembra, Dana državnosti BiH, koji se obilježava samo na manjem dijelu državne teritorije ove zemlje)

PUŠKAR OSMAN, EDITA HASKOVIĆ
.....

Promatrajući društvenu zbilju na prostoru bivše Jugoslavije, lahko se mogu uočiti manje ili više prikriveni pokušaji političkih naučnih, teoloških i drugih činilaca društva iz zemalja – susjeda Bosne i Hercegovine da se njen prostor što prije podijeli i tako završi borba “za teritorije” u cilju zaokruživanja “nacionalnih država”.

Predmet ovog razmatranja je država Srbija.

Niko se ne obazire na činjenicu da su nacionalne države put krvi i sukoba i da se ova borba svodi na suženu maksimu makijavelističke doktrine “cilj opravdava sredstva”. Autoriteti države Srbije već dva stoljeća uporno rade na kolektivnoj i individualnoj orijentaciji vlastitih građana za projekat Velika Srbija. O svojoj odgovornosti u aktuelnom vremenu i za aktuelna zbivanja ne žele ni da čuju. Za pozitivnim ili negativnim iskustvima iz prošlosti posežu samo onda kad je to važno za njihov aktuelni trenutak, a posljedice za budućnost niti ocjenjuju niti ih ozbiljno razmatraju. U ovome se posebno ističu politički au-

toriteti koji aktivno učestvuju u političkom i javnom životu Bosne i Hercegovine, a ni u jednom trenutku je ne doživljavaju kao svoju domovinu.

Zato je za državnost Bosne i Hercegovine važno sistemski podsjećati i analizirati planove koji je negiraju i na koje se pozivaju razni autori, pisci, ministri, generali, da bi opravdali ono što čine nama tu i sada. Pri tome falsifikuju istine i obmanjuju vlastite sljedbenike. Razumljivo, na usluzi im je trajno servilna ideologija, mitologija i mitomanija. Jasno, ništa nije slučajno. Još uvijek se manje ili više otvoreno govori o podjeli ove zemlje, prije ti “amputacijom” Republike Srpske i njenim priključenjem Srbiji u zamjenu za Kosovo itd. Korijen svemu je u planovima iz prošlosti i njihovoj realizaciji u jednom dugom periodu. U ovom prilogu podsjećamo na najvažnije.

SVETOSAVSKA TEOLOŠKA ISKLJUČIVOST

Ugrožavanje Bosne i Hercegovine i planiranje agresije na ovu zemlju od strane Srbi-

je i Crne Gore lahko je prepoznati u raznim manifestacijama društvenog života te države. To su, prije svega, istupi crkvenih i vjerskih autoriteta, analize, eseji i razne stručne procjene i projekcije, spisateljske forme, stavovi naučnih institucija, te odluke političkih foruma i autoriteta.

Svoju motivacionu snagu za agresiju na Bosnu i Hercegovinu Srbija je crpila iz svog svetosavskog crkvenog učenja i maksime Save Nemanjića iz 1221. godine kojeg ilustruje stav Mihajla Markovića¹, na sljedeći način: *Srbi su mali, izuzetno ponosan i samouveren narod. U pitanju je naša tradicija USPRAVNOG HODA i nepokornosti koja ima duboke korene. Našao sam ih kod Save Nemanjića, koji je u jednom pismu iz 1221. napisao da smo mi Srbi predodređeni da budemo istok na zapadu i zapad na istoku i da priznajemo iznad sebe samo nebeski Jerusalem, a na zemlji ništa". Dakle mi ne priznajemo i ne pokoravamo se ni jednoj zemaljskoj sili. U međuvremenu smo evoluirali pa ne priznajemo ni nebeski Jerusalem. Kao i većina Srba i ja se time ponosim. Ali za to treba platiti visoku cenu i mi je plaćamo.*²

Ova krilatica locira poziciju Srba između zapada (katoličanstva) i istoka (islama), kojom se definiše srpstvo kao tampon zona koja štiti kršćanstvo od "zelene kuge". S takvom retorikom istupaju svi autoriteti srpskog naroda, kako u Beogradu tako i u Bosni i Hercegovini, s ciljem da zataškaju istinu o agresiji na Bosnu i Hercegovinu kad god se povede rasprava o karakteru rata 1992. – 1995.

Nažalost, i međunarodna zajednica je često nasjedala na tu priču, a inertna i nesposobna diplomacija ove zemlje nije imala dovoljno snage i znanja da to eliminiše. U drugom dijelu te iste priče, Srbi se svrstavaju u "nebeski narod" koji više ne priznaje ni nebeski Jerusalem, što je bilo pogubno prvenstveno za srpski narod. U svojim suludim pohodima prema susjedima i komšijama, u posljednjih 200 godina, oni su više slavili smrt,

nego život.³

Marko Vešović ističe u svom tekstu "Smrt je majstor iz Srbije" pojavu istočnog pitanja početkom 19. vijeka kao "brojni srpski mislioci latioše se 'srpskog pera, srpskog mastila i srpske artije' i počеше proricati sudbinu Srba, a time i okružujućih naroda kao činjenicu da smrt majstor koji dolazi iz Srbije."

VUK STEFANOVIĆ KARADŽIĆ: PRVI PROGRAM VELIKE SRBIJE

Analizirajući "istočno pitanje"⁴ koje je u optičaju od početka 19. stoljeća, Vuk Stefanović Karadžić u svojoj knjizi *Kovčević za istoriju, jeziku i običaje Srba sva tri zakona* kaže: *Zaista se zna da Srbi žive u današnjoj Srbiji (između Drine i Timoka i između Dunava i stare platinine) u Metohiji, u Bosni i Hercegovini, u Zeti, u Crnoj Gori, u Banatu, u Bačkoj, u Srijemu, u Desnom Podunavlju... u Sloveniji i Hrvatskoj, u Dalmaciji, u svom Adrijičkom primorju, gotovo do Trsta i Bojane. Za to u početku rekoše zaista se zna jer se upravo još ne zna dokle Srba ima u Arnautskoj i u Mačedoniji. U pomenutijem ovdje mjestima biće najmanje oko 5 miliona duša naroda koji govori jednim jezikom, ali se po zakonu dijeli na troje, zakona grčkog, zakona turskog i rimskog. Samo prva 3 miliona zovu se Srbi, a ostali ovog imena neće da prime, nego oni zakona turskog misle da su Turci⁵, a oni zako-*

³ Ilustrativan je stav književnika Živojina Pavlovića: "Jedini spas je u mitskoj dislokaciji od smrti ka životu. U čemu je spas? U natalitetu... Možemo mi da se busamo u prsa koliko god hoćemo da smo mi fenomenalni ljubavnici, da žene doživljavaju rafale orgazama! Ali cvrc, gde su deca? Mora hitno da se pomeri mitski stožer sa smrti na život, inače ćemo uistinu kao etnička celina da iščeznemo". Citat iz knjige: Azer Mihorović, *Nacionalno mitomansko prokletstvo*, Sarajevo 2001., 30

⁴ "Istočno pitanje" su rasprave članci i debate koje su se našle na dnevnom redu "Svete Alijnse" 1822. godine poslije poraza Turske u Bečkom ratu 1863. godine, te povlačenja sa Balkana, Napoleonovih ratova 1813. – 1814., te kontrole Jadrana od strane Austro-Ugarske. Od tada je ovo pitanje predmet tajne i javne naučne misli i nacionalne politike Srba.

⁵ Pripisivanje imena Turci autohtonim Bošnjacima je njihovo negiranje. Pitanje je: da li bi Husein-ka-

¹ Mihajlo Marković, član SANU i jedan od bliskih ljudi loži u kojoj je nastao *Memorandum SANU*. Najbliži sardnik Slobodana Miloševića.

² Citat prema: Dr. Omer Ibrahimagić, *Srpsko osporavanje Bosne i Bošnjaka*, Sarajevo 2001.

na rimskog sami sebe zovu po mjestima u kojima žive ili bog zna čijim imenom.¹

Nije li ovo prvi program velike Srbije?!

NAČERTANIJE: SRPSKI DRŽAVNI PROGRAM ZA SVA VREMENA

O Načertaniju kao o jednom cjelovitom programu u današnje vrijeme se puno govori, ali o njemu još uvijek širi krug ljudi malo zna. To je prije svega jedan profilirani i cjeloviti vojno-politički plan, potaknut raspravama o *istočnom pitanju*, urađen u strogoj tajnosti od strane ministra unutrašnjih poslova kneževine Srbije, 1844. godine Ilije Garašanina i nominovan kao tajni spis. Svjetlo dana ugledao je 1906. godine u beogradskom *Delu*, a objavio ga je Milenko Vukičević. U prvom dijelu ovog plana sadržan je amanet za budućnost koji autor ostavlja potomcima: *Srbija se mora i tom smotreniju u red ostalih evropskih država postaviti, stvorivši jedan plan za svoju budućnost ili tako reći da sastavi sebi jednu domaću politiku, po kojim glavnim načelima Srbija kroz više vremena da se vlada i sve svoje poslove po njima postojano da upravlja. Ako Srbija dobro proesapi šta je ona sad? U kakvom se položaju nalazi? I kakvi nju narodi okružuju? To se ona mora uvjeriti u tome da je ona još mala, da u ovom stanju ne sme i da ona samo u sojuzu sa ostalim okružujućim je narodima za postići svoju budućnost svoj zadatak imat mora. Iz ovog spoznaja proističe čerta i temelj srpske politike da se ona ne ograničava na današnje njene granice, no, da teži sebi priljubiti sve narode srpske koji je okružuju.*

Samo na osnovu ovog citata može se zaključiti da je *Načertanije* plan za budućnost bez vremenskih ograničenja. To je plan za domaću politiku čija je okosnica "da je Srbija mala" da je treba teritorijalno širiti. On predviđa jačanje Srbije, jer ukoliko se ne bude plana pridržavala "to će ona od inostranih buri-ja kao mala lađa ovamo onamo bacana biti, dok najposle na kakav gole kamen ne name-

petan Gradašćević da je Turčin vodio rat protiv Turaka? Vuk Stefanović Karadžić je u to vrijeme živio u Beču i nije bio ni naivan, niti neobaviješten!

ri, na kom će se sva razdrobiti". Jasno je da se u vrijeme nastanka ovog plana nije računalo na snagu male kneževine. Njegova realizacija planirana je diplomatskim sredstvima, obavještajno i putem metoda specijalnog rata.

Plan je pragmatičan, precizan i instruktivan, posebno agentima kneževine Srbije, kojima se nalaže:

- Obavještajno istraživanje političkog stanja u svim zemljama, pri čemu se apostrofiraju raspoloženje naroda, želje naroda i tamna stremljenja;
- Sagledavanje vojnog stanja;
- Raspoloženje uticajnih ljudi, posebno onih koji su protiv Srbije;
- Istražiti odnos prema Srbiji, šta se od nje očekuje, čega se od nje boje;
- Šta tajni izaslanik agent o srpskoj politici kazati i saopštiti sme i može.

U dokumentu su razrađene i sve forme, metode, i sadržaji specijalnog rata. Izaslanici-ima, diplomatima i agentima se nalaže da zagovaraju otvorenost granica prema susjedima, međunacionalnu toleranciju između katolika i pravoslavaca te "otvorenost prema muhamedancima", forme akulturacije "muhamedanaca i katolika i jačanje trgovačke špijunaže (Srbini bi ovim načinom skuplje prodavao, a jeftinije kupovao), te rad na potpunom unitarnom konceptu ujedinjenja "srpskih zemalja".

Kakav je odnos Garašanina bio prema susjedima, najbolje će potvrditi događaji u narednih 160 godina: progon i muslimana sa prostora zapadne Srbije, istočne Bosne, Bosanske Krajine, sjeveroistoka Crne Gore, balkanski atovi, atentat na Franju Ferdinanda, krvavo bratoubilaštvo tokom Drugog svjetskog i ratovi na prostoru ex Jugoslavije 1992. – 1995. godine.

Ovaj plan u skoroj prošlosti BiH kao u njenoj sadašnjosti potvrđuje Marksovu maksimu "ideja mrtvih pritiska kao mora mozak živih" i on je još uvijek gotovo dva stoljeća putokaz razjarenom srpskom nacionalizmu u ostvarenju mitova i snova. To je i plan koji je nadahnuće ideja u djelima Ive Andrića, Petra Petrovića Njegoša, Jovana Cvijića i dr.²

¹ Citirano O. I., isto, str. 58

² Petar Petrović Njegoš i njegov sljedbenik i obo-

Granice Velike Srbije prema četničkoj brošuri "Naš put" iz 1941. godine. Te granice uglavnom se podudaraju s područjem Velike Srbije kako ga je zamislio četnički vojvoda dr. Stevan Moljević (J. Tomasevich, "Četnici u Drugom svjetskom ratu", Zagreb, 1979., str. 156)

JOVAN CVIJIJĆ: SRPSKI PROSTOR OD TRSTA DO SOLUNA

U političkom pamfletu koji je napisao povodom aneksije Bosne i Hercegovine od strane Austro-Ugarske, 1908., godine, pod naslovom *Aneksija BiH i srpsko pitanje*, Jovan Cvijić piše: *Vrlo znatan deo energije srpskog naroda odavno je zauzet tom borbom (za BiH) a novije generacije se njoj poglavito posvećuju. Srpski*

*problem se mora rešiti silom. Obe srpske državi-
ce moraju se poglavito vojno prosvetno najživ-
lje spremati i prvu povoljnu priliku upotrebit da
raspravljaju srpsko pitanje sa Austrougarskom.* Drugom prilikom Jovan Cvijić ističe: *Mi smo
nacionalno politički opasna zemlja. Svet tre-
ba da zna i da se uveri da Srbija može da ope-
riše sa mnogo većom celinom nego što je njena
teritorija¹.*

Jovan Cvijić jedinstvo južnoslavenskih naroda u svim svojim navodima tumači kao pravo srpske države na prostor od Trsta do Soluna, a to najbolje ilustruje u članku "o našoj državi" iz 1920. godine, gdje konstatuje da se ispunila vjekovna želja "ujedinjenja srpstva" i tako potvrđuje tezu srpskih intelektualaca u današnjem vremenu da je Jugoslavija ustvari "Srboslavija".

žavatelj Ivo Andrić svu svoju epsku i stvaralačku snagu angažovali su na dokazivanju tiranije Turaka (Bošnjaka, p.a.) prema Srbima ne praveći razliku između Turaka kao okupatora Bosne i Bošnjaka koji su primili islam. U epu "Gorski vijenac" Petar Petrović Njegoš to formuliše stihom "Al' tirjanstvu statiti nogom na vrat, najsvetija je ljudska dužnost". U svojoj doktorskoj disertaciji Ivo Andrić "Razvoj duhovnog života u Bosni pod utjecajem turske vladavine" (Beč, 1924.), Bošnjake tretira kao Turke, a neke kao autohtoni narod.

¹ O.I. isto

VASO ČUBRILLOVIĆ: IZGON ARNAUTA¹

U ovom programu se, između ostalog, ističu uspjesi Hitlera i Staljina u progonu Jevreja u periodu od 1930. – 1937. godine, te predlaže da se metodom straha i nepodnošljivog života Albanci prisile na iseljavanje. Interesantno je da Karadžićev program koji se temelji na principima krvi i tla korespondira sa Čubrilovićevim: masovna i organizovana silovanja Bošnjakinja, deportacije i progoni nesrpskog življa, iniciranje skrivenih akcija četnika (primjeri iz balkanskih i Drugog svjetskog rata), ukrštanje Srba i Crnogoraca da bi se dobio novi soj, više srpski, a manje crnogorski

Stevan Moljević: homogena Srbija²

Dokument pod nazivom *Homogena Srbija* (takozvani Moljevićev program), nastao 30. 6. 1941. godine u Nikšiću, sadrži suštinu četničke ideologije, odnosno teorijsko-ideološki okvir djelovanja Ravnogorskog četničkog pokreta Draže Mihajlovića tokom Drugog svjetskog rata. U njemu se elaboriraju nove granice, društveno uređenje i spoljna politika “velike Srbije” poslije Drugog svjetskog rata. Samo u tim granicama mogu se ostvariti srpski dugoročni nacionalni ciljevi. “Stoga se”, kako piše u navedenom dokumentu, “Srbima nameće danas prva i osnovna dužnost da stvore i organizuju homogenu Srbiju, koja ima da obuhvati celo etničko područje na kojem Srbi žive”.³

Da bi se uspostavila “Velika Srbija” sa granicama na liniji Karlobag – Virovitica, definiše se projekat “humanog preseljenja”, milom ili silom, radi boljih odnosa “u budućnosti”. Za srpski narod zahtjeva se hegemonija na Balkanu pod uslovom da to prethodno postigne u samoj Jugoslaviji. Dokument tretira i društveno uređenje nove države.

¹ Vasa Čubrilović, politički savjetnik u jugoslovenskoj vladi 1937. godine i jedan od inspiratora atentata na Franca Ferdinanda u Sarajevu 1914. godine

² Stevan Moljević, politički savjetnik i ideolog u štabu Draže Mihajlovića

³ Vladimir Dedijer, Antun Miletić *Genocid nad muslimanima 1941. – 1945.*, Sarajevo, str. 24.

PROGRAM ČETNIČKOG POKRETA DRAŽE MIHAJLOVIĆA

Kao što je rečeno, Moljevićev program je bio programsko-ideološka osnova za ostvarenje ciljeva četničkog pokreta Draže Mihajlovića. Taj je dokument konkretiziran u septembru 1941. godine. Glavne tačke iz tog programa su:

- Pripremiti se da bi u danima sloma mogli izvršiti ove akcije,
- Omediti defakto srpske zemlje i učiniti da u njima ostane samo srpski živalj,
- Posebno imati u vidu brzo i radikalno čišćenje gradova i njihovo popunjavanje svježim srpskim elementom,
- Izraditi plan za čišćenje ili pomjeranje srpskog stanovništva s ciljem ostvarivanja homogenosti srpske zajednice,
- U srpskoj jedinici, kao naročito težak problem, uzeti pitanje muslimana i po mogućnosti riješiti ga u ovoj fazi.⁴

Elementi ovog plana primijenjeni su i u neposrednoj prošlosti, posebno prema Bošnjacima u ratu za Bosnu i Hercegovinu 1992. – 1995. godine.

MEMORANDUM SANU

Tokom 1986. godine u javnosti su se pojavili elementi dokumenta SANU, kojeg je sačinila njena komisija, a čiji je član bio i Dobrica Ćosić. To je bio dokument savjetodavnog karaktera, namijenjen vladi Srbije. Konačan njegov tekst objavljen je 1989. godine.

U osnovi ovog dokumenta je nastojanje da se razbukta srpski nacionalizam, prezir prema Titu i oštro kritikuje ustav iz 1974. godine koji je, kako su govorili njegovi autori, iscijepao Srbiju na tri dijela. Odnosi između Srbije i autonomnih pokrajina ne mogu se svesti ni isključivo ni generalno na formalna i pravna pitanja tumačenja ustava. To je pitanje isključivo srbijanskog naroda i njihove države. To se potkrepljuje tvrdnjom da Albanci na Kosovu vode “rat protiv Srba”. Po Memorandumu, Srbi na Kosovu se uništavaju fizički, po-

⁴ Isto kao 10.

litički, pravno i kulturno. To se proglašava genocidom nad Srbima i najvećim porazom Srbije od 1804. godine.¹ Poziva se na izmišljenu statistiku od 200.000 iseljenih Srba sa Kosova i tome slično.

Po ovom dokumentu, nacionalizam je “došao odozgo” i posljedica je nacionalnog identiteta Hrvata, Makedonaca, Slovenaca, Crnogoraca i muslimana. U kulturnom smislu, žigšu se pojave bosanskohercegovačkih, crnogorskih i hrvatskih pisaca i književnosti.

U prvom planu je čitav srpski narod u Jugoslaviji, koji mora imati i posebna prava, bez obzira na političke i geografske podjele. Pri tome se kultura srpskog naroda proglašava kao suštinsko pitanje za njegov opstanak i razvoj. Opći zaključak dokumenta je da “integritet srpskog naroda mora biti prioritetna briga buduće politike”. Navodi se i niz tačnih ocjena tadašnjeg društvenog stanja, ali s ciljem da inspirišu srpske nacionaliste.

OSMA SJEDNICA CKSK SRBIJE

Ovoj sjednici, čiji je rezultat bio unaprijed poznat, prethodili su nemiri na Kosovu i incidenti u Paraćinu, na kojima se promovisao Slobodan Milošević. Na samoj sjednici, u prvom dijelu, obilježeno je pedeset godina Josipa Broza Tita na čelu Komunističke partije, odnosno Saveza komunista Jugoslavije, a u drugom dijelu ocjenjivani su događaji na Kosovu, koji su korišteni za raspirivanje nacionalističkih strasti. Zapaljivu atmosferu na sjednici karakterišu rečenice: “Jugoslavija će opstati ili je neće biti”, “Srbija je umorna od lidera i novi joj trebaju”. Osmu sjednica je bukvalno bila partijsko-politička verifikacija *Memorandum Srpske akademije nauka*. Svi oni koji su se suprotstavili takvim stavovima bili su isključeni iz Saveza komunista i političkog života Srbije (Dragiša Pavlović, a kasnije Ivan Stambolić i drugi). “Ratna truba

čiji je zov podigao na noge srpske nacionaliste u pohod na razaranje Jugoslavije” su riječi Ivana Stambolića kojima je okarakterisao Osmu sjednicu.

Načertanije, Memorandum i Zaključci 8. sjednice CK SK Srbije imaju neke zajedničke elemente. Prvo, oba dokumenta su rezultat izvjesnih društvenih promjena na prostoru Balkana, oba se temelje na procjenama o ugroženosti srpskog naroda i njegovoj pogoršanoj poziciji koja se mora popravljati širenjem granica (ili mijenjanjem ustavnih rješenja iz 1984. godine). Drugo, i jedan i drugi program sugerišu kulturni uticaj na bliže okruženje Srbije, pri čemu prvi sugerišu rafinirani pristup Hrvatima i Muslimanima, a drugi zagovara koncept unitarne kulture i prezire kulturnu emancipaciju drugih naroda i narodnosti. Treće, ovi dokumenti falsifikuju historiju, dajući historijsko pravo na samoopredjeljenje samo Srbima i falsifikujući historijske fakte, među kojima se posebno ističe (8. sjednica) da je srpski narod u zadnjih pedeset godina u Titovoj Jugoslaviji izložen svakoj vrsti genocida.

ZAKLJUČAK

Iz predloženog se može zaključiti da su u srpskoj političkoj i vojnoj misli kroz historiju stalno kovani planovi za velikodržavni projekat i ugrožavanje susjeda. Najmanji zajednički imenitelj pobrojanim dokumentima je teritorijalna ekspanzija i to isključivo argumentom sile i silom kao argumentom. Upravo takva predanost svetosavskom ishodištu svih tretiranih izvora, učinila je da je historijsko težište Srba bilo na smrti, a ne na životu.

Zoran Đinđić, srbijanski premijer (ubijen pod još nerazjašnjenim okolnostima) s pravom je konstatovao: “Mislim da je Miloševićeva vlast posledica čitavog niza grešaka, koje su srpski političari i srpski intelektualci počinili u dvadesetom veku formulišući nerealne koncepcije nacionalnog programa, ne vodeći računa o odnosu snaga u svetu, ne vodeći računa o trendovima”.

¹ Slučaj *Martinović* je poznat kao događaj u kome su “dva Albanca zabila pivsku flašu u anus Srbinu iz Gnjilana, što je bio povod opšte antialbanske kampanje.